

Лекція 1

Усний послідовний переклад. Основні поняття й історія розвитку.

Якість усного перекладу.

План

1. Усний послідовний переклад. Загальна характеристика
2. Основні поняття й історія розвитку усного перекладу
3. Якість усного перекладу.
4. Компетентності перекладача

Послідовний переклад – це один з різновидів усного перекладу, при якому перекладач починає перекладати після того, як оратор перестав говорити, закінчивши свою промову або якусь її частину. Мовець час від часу робить у мовленні паузи, необхідні перекладачеві для перекладу сказаного. Ці паузи, як правило, невеликі, тому що професійний перекладач звичайно вже під час звучання мовлення формулює переклад і під час паузи виголошує його. Послідовний переклад вимагає утримання в пам'яті перекладача змісту значних сегментів оригіналу протягом тривалого часу до моменту початку перекладу.

Усний послідовний переклад звичайно використовується при проведенні заходів з відносно невеликою кількістю учасників. Даний вид перекладу дуже ефективний при "мобільному" характері комунікації з більшою кількістю переїзтів, пересувань: при роботі на промислових об'єктах, переговорах з наступними екскурсіями та ін.

Усний переклад є одним з найстарших різновидів людської діяльності. З того часу, як різні племена стали розмовляти різними мовами, серед людей з'явилися ті, хто володів мовленням не одного, а декількох племен: мандрівники, бранці, переселенці. Саме вони забезпечували взаєморозуміння при зустрічі людей, розділених мовним бар'єром, інтуїтивно здійснюючи елементарне міжмовне посередництво. Така діяльність тривалий час не усвідомлювалася як щось окреме від простої двомовності, тим більше не сприймалася вона як професія. Пережитки таких поглядів зустрічаються і до сьогодні: чимала кількість наших сучасників дотепер вважають, що єдиною перешкодою на шляху виконання перекладацької функції є незнання або недостатнє володіння іноземною мовою. Певним чином непрофесійне міжмовне посередництво триває й сьогодні так само, як і в найдавніші часи: у багатонаціональних родинах і місцевостях зі змішаним населенням, під час дружніх контактів і військових конфліктів, у туристичних поїздках і в кулуарах міжнародних конференцій.

Однак ХХ століття, що перетворило міжмовні й міжкультурні контакти в невід'ємну частину повсякденного життя й роботи мільйонів людей спричинило

виділення усного перекладу в окрему професію – "переклад конференцій". Початок професійному послідовному перекладу поклала Паризька мирна конференція 1919 року, що підбивала підсумки Першої світової війни. Провідну роль там відіграли Англія, США й Франція, але президент США В. Вільсон і прем'єр-міністр Великобританії Д. Ллойд-Джордж не володіли французькою мовою, яка на той час повсюдно використовувалася як мова дипломатії й міжурядових контактів у тій частині світу, яка перебувала під європейським впливом. У результаті конференція проводилася так, що представник кожної країни, якщо він волів говорити не французькою, а своєю мовою, головним чином, англійською, одержав таку можливість, і його мова перекладалася. Бригаду перекладачів Паризької конференції очолював Поль Манту (історик, дипломат, перекладач прем'єра Франції Клемансо, відомого як "тигр" за свій радикалізм).

Далі естафета становлення послідовного перекладу як професійної діяльності перейшла до перекладачів Ліги Націй (1919-1946 роки [фактично до 1939 року), Женева), де робочими мовами були французька, англійська ті іспанська. Із засіданнями Ради й Асамблеї Ліги Націй пов'язані імена легендарних перекладачів: Антуана Веллемана, Жана Ербера, Робера Конфино, Андре й Жоржа Камінкера, Жоржа Матьє (французька мова), Еванса й Ллойда (англійська мова). До речі, саме Ж.Камінкеру належить своєрідний рекорд (мова одного французького дипломата тривала 2,5 години без перерви, потім стільки ж звучав переклад). Вони заклали основи професії й увели її стандарти, наприклад, правило, згідно з яким перекладач не має права переривати оратора, але повинен дозволити тому говорити стільки, скільки він захоче – за умови, що потім перекладачеві буде надано стільки ж часу на переклад. Оратори нерідко зловживали такою можливістю, причому закінчивши виступ, делегат міг піти по своїх справах, залишивши за трибуною тільки перекладача. При цьому більша частина делегатів володіли кількома мовами й, строго говорячи, перекладу не потребували. Не дивно, за таких умов і склалася думка про те, що головні здібності перекладача це

- красномовство й приємний голос,
- що переклад повинен здійснюватися тільки рідною для перекладача мовою, де він найповніше володіє всіма стилістичними багатствами мови й ораторськими прийомами,
- що гладкість мови важливіше точності в передачі змісту.

Частина цих думок існує в середовищі замовників і виконавців перекладу й сьогодні; в іншу частину час вніс свої корективи. Так чи інакше, реакцією перекладачів на такі очікування споживачів їх праці стала розробка перших систем і прийомів записи тексту, що підлягає усному перекладу.

2. Усний послідовний переклад сьогодні використовується для обслуговування різного роду переговорів і забезпечення взаємодії змішаних за мовним складом професійних, академічних, управлінських і інших колективів, а також для перекладу публічних виступів: лекцій, прес-конференцій, проповідей, наукових доповідей та ін. У цій останній якості конкуренцію йому становить інший різновид перекладу конференцій – синхронний переклад, що заощаджує час учасників заходу, але потребує від організаторів значних матеріальних витрат на придбання або оренду звукового обладнання і його обслуговування.

Головна слабкість УПП із погляду комунікантів у тому, що послідовний переклад забирає багато часу, збільшуючи тривалість будь-якої зустрічі вдвічі, а за необхідності використовувати в ході міжнародної зустрічі не дві, а більшої кількості мов послідовний переклад стає зовсім непридатним. Сильна сторона УПП, поряд із простотою організації, полягає в тому, що безпосередня присутність перекладача в ситуації перекладу – за одним столом або на одній трибуні з оратором – дозволяє йому більш повно увімкнутися у процес комунікації, враховуючи й відбиваючи в перекладі не тільки лінгвістичну, але й екстралінгвальну інформацію, закладену в невербальній поведінці оратора, у використанні ним наочних матеріалів. Комуніканти у свою чергу – і оратор, і адресат(и) – мають можливість у випадку нерозуміння або ускладень негайно з'ясувати всі непорозуміння й дати оцінку перекладачеві.

Предметом постійної турботи й занепокоєння всіх учасників процесу усного послідовного перекладу є тривалість звучання відрізка тексту, який виголошує оратор, перш ніж він поступиться місцем перекладачеві. Досвідчений перекладач знає, що незважаючи на обіцянки не говорити занадто швидко й занадто довго, вони швидше за все, будуть порушені, тому що в оратора на трибунові вистачає інших турбот, які змусять його забути про свої благі наміри. У кожному разі професійна перекладацька етика як і раніше вимагає, щоб перекладач не перебивав оратора, залишаючи за ним право самостійного вибору стилю спілкування з аудиторією. У міру формування в процесі спільної роботи довіри оратора до перекладача звичайно відбувається взаємне притирання: і оратор, і перекладач знаходять зручну для обох довжину перекладацького відрізка. У кожному разі, професійно підготовлений перекладач повинен бути готовий працювати у будь-якому стилі, за необхідності використовуючи запис для закріплення опорної інформації.

У самому загальному змісті, перекладацький запис – це особливий вид **фіксації інформації, який слугує специфічним цілям УПП**. Уміння робити в ході усного перекладу запис, який не заважав би, а допомагав би успішно працювати, приходить не відразу: тут потрібні попередня підготовка й постійна практика. Нерідко доводиться чути від перекладачів-практиків, що вони не

користуються записом, тому що це відволікає їх від роботи й надає додаткове навантаження, і що вони записують тільки цифри й, наприклад, власні імена. Найчастіше з'ясовується, що такий перекладач просто не володіє **професійним скорописом**, не давши собі час належним ознайомитися з однією з існуючих систем або розробити власну.

Якість і точність перекладу при цьому найчастіше страждають тому, що перекладач занедбує важливу інформацію, якщо відрізок мовлення оратора виявляється занадто довгим – навіть при тому, що сьогоднішні оратори, на відміну від своїх історичних попередників у Лізі Націй, рідко дозволяють собі говорити без перерви більше декількох хвилин. Перекладач, особливо початківець, просто зобов'язаний опанувати перекладацький скоропис, а чи користуватися ним в конкретній професійній ситуації та у якому обсязі, можна буде вирішувати зважаючи на обставини, у яких відбувається акт міжмовної комунікації

Нерідко, особливо коли мова йде про особливо важливі переговори, сторони прагнуть забезпечити присутність у числі учасників зі своєї сторони двомовних осіб, здатних проконтролювати адекватність перекладу (часто зустрічається на переговорах з ОБСЄ або регіональних відділень міжнародних банків і організацій). Для перекладача такі "спостерігачі" являють собою додаткове навантаження, хоча вони рідко демонструють критичний або недружелюбний настрій і практично не втручаються в процес перекладу. Зрозуміло, не можна відмовляти замовникові в праві контролювати якість перекладацьких послуг, та й допомога у вигляді якого-небудь рідкого терміна може виявитися дуже доречною, але у всьому іншому присутність такого **помічника** може ускладнити положення перекладача, порушуючи його робочий настрій, вимагаючи уваги до ще одному учасникові процесу.

Усний переклад – це діяльність, яка здійснюється в умовах стресу, часто на межі сил перекладача або близько до цієї межі. Іноді навіть незначна несприятлива зміна входних параметрів – прискорення темпу, зниження гучності звучання оригіналу; акцент або дефект мовлення оратора, підвищення щільності прецизійної інформації (цифр, власних імен), а головне, збільшення обсягу інформації у відрізку мовлення оратора між паузами для перекладу – може призвести до перевищення цієї межі й до збою в комунікації, який причинить серйозні втрати або викривлення. «Найвужче» місце послідовного перекладача – **обмежений обсяг короткострокової пам'яті**, у якій у тому або іншому виді зберігається зміст відрізка мовлення, що підлягає негайному перекладу. Нерідко усному послідовному перекладачеві доводиться мати справу з відрізками, що містять багато сотень слів і звучать кілька хвилин.

Такий значний обсяг текстової інформації ніяк не можна запам'ятати "прямо", тобто на поверхневому рівні. Таким чином, звична для неспеціалістів розмова про те, що усний перекладач "відтворив у перекладі кожне слово" (або, використовуючи більш науково звучну термінологію, "знайшов точний еквівалент для кожної одиниці перекладу"), позбавлена не тільки змісту, але й підстави – це фізично неможливо. До слова, записати за оратором "слово в слово" теж не вийде за цілком об'єктивних причин (великий розрив у швидкості мовлення й швидкості листа).

З курсу психології ми пам'ятаємо, що ємність короткострокової пам'яті обмежена – а це означає, що для запам'ятовування й обробки відрізків тексту бодай якоїсь значної довжини усний перекладач повинен піддати їх якимось перетворенням, що зменшують кількість "одиниць зберігання" за рахунок збільшення їх обсягу. Єдиний спосіб сприйняти, утримати у пам'яті й передати в перекладі зміст вихідного відрізка тексту – це максимально глибока значеннєва переробка матеріалу, що неминуче передбачає відхід від поверхневих форм, структур і лексики. Метою є зниження надмірності інформації (компресія) без втрати її істотних елементів і створення системи значеннєвих зв'язків різного рівня й виду, що забезпечує схоронність матеріалу на період синтезу й проказування, що переводить відрізка тексту.

Усний послідовний переклад, що не вимагає використання спеціального обладнання й максимально близький за формою до побутового міжмовного посередництва, з погляду поверхневого спостерігача, видається оманливо легкою діяльністю. Може здатися, що єдина турбота перекладача – дослівно запам'ятати (або як-небудь дослівно записати), що саме говорив оратор, і вчасно пригадати всі потрібні для перекладу слова. Насправді послідовний переклад – складна діяльність, яка вимагає від перекладача унікальних професійних навичок, величезної напруги пам'яті й уваги й залучення всіх сторін його особистості – від інтелекту й ерудиції до емпатії й акторських здібностей. Сукупність цих специфічних навичок є основою якості усного перекладу, критерії якого в останнє десятиліття були уточнені й кодифіковані у вигляді міжнародних стандартів.

У сучасних реаліях переклад як такий прийнято розглядати в трьох іпостасях: як процес, результат і послугу. І якщо з останнім аспектом усе більш і або менш зрозуміло, оскільки мова йде про організаційні, управлінські та юридичні аспекти, то з першими двома все виглядає набагато складніше, тому що в центрі уваги виявляються речі набагато більш абстрактні.

Як і у філософії, в історії перекладознавства є своє одвічне питання, на яке всі причетні поки не можуть відповісти однозначно.

Що є переклад: процес або результат?

Насправді, обидві точки зору мають право на існування й за своєю сутністю не суперечать одна одній. При цьому до нещодавня учасники дискусії у більшості випадків мали на увазі саме письмовий переклад, вважаючи, що він адекватніше представляє "переклад взагалі". Під **результатом** у такому випадку мається на увазі кінцевий текст, який перекладач при можливому посередництві редактора й коректора передає замовникові, а під **процесом** – робота перекладача над створенням цього тексту. Величезною перевагою даного конкретного типу перекладу можна назвати його більш надійне фізичне втілення – текст на друкованому або електронному носії. Таким чином, вплинути на якість кінцевого продукту можна практично на будь-якому етапі його створення.

У світі усного перекладу все виглядає трохи інакше. На відміну від письмового перекладу, фізичне втілення продукту набагато менш надійно й набагато більш ефемерно (звук тут і зараз). Робота усного перекладача виникає в усіх на очах, тобто якимось образом впливати на продукт у процесі його створення набагато складніше (постійне (само-) редагування швидше за все викличе негативну реакцію клієнта). Сам текст, швидше за все, зафіксований ніяк не буде (за винятком випадків ведення відео- або аудіозапису або стенографії, однак і вони орієнтовані насамперед на збереження оригіналу).

Є й інші цікаві, специфічні аспекти: в усному перекладі текстом (контекстом) можна вважати не тільки самі висловлення (вимовлені фрази), але й усю ситуацію в цілому (включаючи невербальну поведінку учасників, умови комунікативної ситуації (аж до часу й місця зустрічі), загальну атмосферу та ін.). Психологічні аспекти комунікації стають ледве більш помітними й значимими, ніж у письмовому перекладі (soft skills, емоційний інтелект).

Що ж тоді вважати результатом усного перекладу? Можна погодитися з тим, що результатом буде успішність комунікації, тобто максимально повне розуміння тим, хто слухає того, що прагнув донести до нього мовець. *Під процесом у такому випадку можна розуміти весь набір заходів і дій, що вживаються перекладачем для забезпечення найбільш високого ступеня цього розуміння.*

Успіх комунікації можливий тільки за умови забезпечення якості усного перекладу, тобто при дотриманні перекладачем усіх вимог, пропонованих до перекладу, у т.ч. і як до послуги.

Починаючи з 1980- х років, питання забезпечення якості стали набувати все більшої значущості. У Європі це було пов'язане в тому числі й з активним розвитком загального ринку й необхідності виробити єдині промислові стандарти й систему сертифікації, яка забезпечувала б прозорість цін і рівні конкурентні умови для всіх учасників ринку. Результатом спільної роботи стала серія міжнародних стандартів ISO 9000, присвячених різним аспектам якості.

В її основі знаходиться система координат "клієнт → якість → процес". Якість була визначена як сукупність властивостей і характеристик продукції або послуги, що забезпечують задоволення обумовлених або передбачуваних потреб. Тобто. якість → це не абсолютна величина, але відповідність певним очікуванням.

NB. Тобто, у ситуації перекладу, письмового або усного, ми говоримо про очікування замовника, споживача перекладу як продукту.

Більшість європейських перекладацьких фірм і організацій сертифікували свою діяльність за промисловим стандартом ISO 9001, однак цей сертифікат слугував лише доказом якості керування адміністративними процесами (СМК). Цей стандарт розроблявся без обліку специфіки перекладацької сфери, отже сертифікація по цьому стандарту зовсім не позначала якість перекладу. Отже, необхідність створення професійного стандарту стала ще більш значущою (перекладацькі послуги входять в 10-ку найбільших промислових галузей Європи із щорічним оборотом приблизно 5,5 мільярдів євро в рік).

Перші перекладацькі стандарти розроблялися для сфери письмового перекладу: ще в 1970- е роки ISO розробила на базі 30 національних стандартів перший загальний стандарт якості перекладу (ISO 2384 Documentation - Presentation of translations). Цей стандарт став відправною точкою для створення наступних, більш докладних версій стандарту, що в підсумку вилилося в створення й публікацію регіонального стандарту EN 15038:2006, який в 2015 році був перевиданий у статусі міжнародного стандарту під новим номером ISO 17100 (остання версія → 2017 рік, що діє), у якому чітко визначається, що якісні послуги перекладу припускають якісні процеси надання послуг, починаючи із кваліфікації перекладачів і всіх інших учасників процесу перекладу й закінчуючи документованою системою заходів забезпечення якості. Сертифікація за стандартом слугує демонстрацією відповідності очікуванням клієнта, нормам, правилам, законам та ін.

Стандарт містить вимоги до основних процесів/ ресурсів/ аспектів, які необхідні для надання якісних перекладацьких послуг, що відповідають застосовним технічним умовам. Крім іншого, містить докладні вимоги до виконавців: список компетенцій з описом кожної з них. Мотивує до безперервного розвитку й самовдосконалення, при цьому відзначає, що підвищення кваліфікації перекладачів повинен забезпечувати постачальник послуг. Тривалий час загальні вимоги й компетенції усного перекладача виводилися на базі саме цього списку з необхідними застереженнями:

1. **Перекладацька компетенція** (здатність перекласти пропонований текст відповідно до вимог по термінології, граматики, лексики, а також з урахуванням цільової аудиторії й призначення перекладу); здатність оцінити свої

можливості в розумінні змісту пропонованого вихідного тексту й створення відповідного перекладного тексту; здатність перекласти текст відповідно до договору між замовником і постачальником; здатність обґрунтувати прийняті в процесі перекладу розв'язки).

2. **Лінгвістична й текстуальна компетенція** ВМ й ПМ (здатність розуміти вихідну мову й уміти перекладати ПМ; знання традицій викладу як можна більш широкого набору типів текстів, як стандартних, так і спеціальних, і вміння використовувати ці знання для створення текстів)

3. **Дослідницька/пошукова компетенція** – компетенція збору й обробки інформації (здатність ефективно збирати додаткові лінгвістичні й спеціальні відомості, необхідні для розуміння змісту вихідного тексту й створення тексту перекладу).

4. **Культурологічна компетенція** (здатність використовувати інформацію про місцеві поведінкові стандарти й систему цінностей, які характерні для культур носіїв ВМ та ПМ).

5. **Предметна компетенція** – компетенція використання технічних засобів (уміння користуватися для виконання перекладів комп'ютерними апаратними й програмними засобами, у тому числі засобами зв'язку; доступ до відповідних до джерел інформації й медіазасобів).

Тривалий час не існувало аналогічного міжнародного документа для сфери послуг усного перекладу (конференц-перекладу). Нарешті, в 2018 році був опублікований стандарт ISO 18841:2018 Послуги усного перекладу. Загальні вимоги й рекомендації. По призначенню й структурі практично аналогічний стандарту для письмового перекладу: викладені вимоги й рекомендації для надання якісних послуг усного перекладу. Містить вимоги до здійснення усної комунікації й дактильної мови (мова жестів) на різних мовах і в різних соціальних контекстах за допомогою різних видів усного перекладу.

1. Scope 2. References (empty)	Sections 5 – Before an Assignment	Section 6 – Qualifications
Sections 3 – Terms & Definitions <ul style="list-style-type: none"> • Chuchotage / whispered interpreting : quietly close to listener without equipment • Consecutive interpreting : performed after the speaker • Distance / Remote interpreting: Speaker in a different location from Interpreter • Simultaneous interpreting : while a Speaker is still speaking or signing • Sight Translation : rendering written source content to target in form of speaking or signing • Protocol : Rules, Procedures, Practices of Profession 	Content of Request / Offer <ul style="list-style-type: none"> • Setting • Interpreting Mode • Number of Language required • Number of Interpreters per Team • Number of Teams, Remuneration • Working Hours • Other Working Conditions Accepting Assignments <ul style="list-style-type: none"> • Interpreters shall only accept jobs they are qualified for Working conditions <ul style="list-style-type: none"> • Date & Venue • Working Hours • Breaks • Remunerations • Location in relation to Speaker & Audience • Number of Speakers • Project-relevant Specifications • Transport, Accommodation, Per Diem, Reimbursements • Safety & Security • Interpreting Mode • Language Combinations • Composition of Teams • Relevant Background Documents • Preparation Timetable • Interpretation Equipment • Measures to provide Sound, Visibility & Comfort • Access to Interpreting System • Broadcasting, Streaming, Recording, Copyright Issues 	1. General – proficiency in at least 2 languages 2. Linguistic – speaking / signing Skills based on nationally or professionally accepted Standards. Transition between formal and informal Speech levels. Accurately interpret for Speakers with different educational and cultural Backgrounds 3. Intercultural – Awareness of and conversant with Cultural Differences. Self-Awareness to reduce possible Cultural Biases 4. Interpersonal – Respect, Courtesy, Tact and sound Judgement in Interaction with others 5. Technical – use Interpreting Equipment (Microphone & Video-Conferencing) 6. Research – Terminology Management Tools and Information Acquisition Strategies 7. Domain – understand Organizational / Institutional System covered in the Assignment
Sections 4 – Basic Principles <ul style="list-style-type: none"> • Faithful Interpretation : without Additions, Alterations or Omissions affecting its Content, Style, Intent and Purpose • Code of Conduct: Interpreter shall adhere to Professional Codes of Ethics & Standard of Practice • Modes – difference between Consecutive & Simultaneous Interpreting 	During Assignment <ul style="list-style-type: none"> • Interpret in first person, unless not possible • Manage flow • Refrain from conveying own feelings, opinions directly or through facial expressions, body language or tone of voice • Intervene only if necessary for the purpose of ensuring clear Communication • Intervene in accordance to particular Specialization and Setting / Legal Requirements • Report Fatigue, Burnout or Secondary Trauma • Taking notes for Consecutive Interpreting • Refrain violating relevant Codes of Ethics / protocols After Assignment <ul style="list-style-type: none"> • Debrief • Report critical Incidents • Produce Accounting Documentation • Engage in Self-Care • Report Fatigue, Burnout or Secondary Trauma 	Section 6 – Professional Development <ul style="list-style-type: none"> • Shall seek Feedback • Continue Professional Development • Maintain and expand Qualifications 3 Appendices <ol style="list-style-type: none"> 1. Non-exhaustive list of Settings & Specializations 2. Parties Involved / Responsibilities for Interpreter & Client 3. Own Self-care Responsibilities

Область дії – базові вимоги до надання послуг усного перекладу й рекомендації з належної практики.

Визначення (розбиті по категоріях: учасники й види (запис і протокол у цій же категорії; запис - техніка УПП, яка використовується усним перекладачем для запам'ятовування, концептуалізації й узагальнення інформації, протокол – правила, офіційна процедура або практика, що регулює поведінку представників певної професії, приклад – *присяга в суді здійснювати точний переклад, використовувати пряму мову при перекладі, дотримуватися професійного етичного кодексу*), відмінність від письмового перекладу, різновиди (залежно від ситуативного контексту), терміни, що висуваються до мови й компетентностей):

- учасники: перекладач, постачальник послуг усного перекладу, клієнт, кінцевий споживач, що говорить.
- види усного перекладу: послідовний, синхронний, переклад з аркуша та ін.);
- різновиди: соціальний переклад, конференц-переклад, юридичний (судовий) усний переклад, медичний усний переклад;
- протокол - правила, процедури, професійна практика.

Базові принципи:

Точний переклад без додавань, опущень або змін, що впливають на зміст, стиль, інтенцію й мету висловлювання

Кодекс професійної етики: перекладач повинен дотримуватися правил професійної етики, протоколу й стандартів перекладацької практики.

Опис основних видів усного перекладу: механізм перекладу (пауза після оратора, одночасно з оратором) і ситуація, де він використовується (діалоги, конференції й т.п).

Основні правила й етапи організації усного перекладу:

- запит і пропозиція (завчасна домовленість про ціну, умови, правила, процедурах і технічних аспектах). Уточнюються наступні деталі: умови роботи, вид усного перекладу, кількість мов, кількість перекладачів в одній групі й кількість груп перекладачів залежно від мовних комбінацій, винагорода, робочий час і т.д.

- згода на виконання робіт: перекладач погоджується виконувати тільки ту роботу, для якої в нього є відповідні кваліфікації

- робочі умови (узгоджуються заздалегідь, дата, час, місце, робочий час, перерви, винагорода, розташування перекладача щодо оратора й аудиторії (+ нюанси дистанційного перекладу)), кількість учасників комунікативної ситуації, специфікації й інструкції, якщо необхідні, транспорт, проживання, добові та ін. (якщо застосуються), питання забезпечення безпеки (у т.ч. халати, маски або каски, якщо потрібні), різновид (-і) УП, мовні пари, склад групи перекладачів для однієї мовної пари, будь-які додаткові довідкові матеріали або тексти, на які можуть посылатися учасники комунікативної ситуації – надаються заздалегідь, передбачається час на підготовку перекладача, обладнання для перекладу й техдопомога у процесі перекладу, заходу щодо забезпечення звуку, видимості й комфорту, своєчасний доступ до системи перекладу, авторські права на трансляції, стрімінг і запис перекладача).

- процедура виконання усного перекладу – переклад від першої особи
  - а) переклад мови від першої особи за винятком випадків, коли такий спосіб перешкоджає ясній комунікації, наприклад, у ЧС або ситуаціях, коли кілька людей говорять одночасно,

- б) стежити за потоком комунікації й черговістю в діалозі для забезпечення ясності й точності,

- в) утримуватися від вираження власних емоцій або думок як вербального, таки невербального (міміка, жести, мова тіла, тон голосу),

- г) втручатися тільки якщо буде потреба й винятково з метою забезпечення ясної комунікації (уточнення, обґрунтоване перепитування, виправлення перекладацької помилки).

- д) при втручанні дотримуватися всіх вимог до них (залежать від ситуації й тематичного поля) і юридичних вимог, при цьому чітко позначаючи, що перекладач говорить від власної особи,

е) негайно повідомляти про всі ризики, пов'язані з утомою, вигоранням, вторинними травмами (симптоми вторинної травми аналогічні симптомам ПТСР, виникають у результаті емпатичного залучення при комунікації з людиною, яка переживає травматичний стан), що виникають у ситуації перекладу (людині, яка керує процесом),

ж) при виконанні УПП вести запис для збереження точності,

з) утримуватися від виконання прохань, що суперечать нормам професійної етики й протоколу (нерозголошення).

• аналіз виконаної роботи й наступні дії:

а) обговорення й аналіз

б) повідомити про критичні події й моменти

в) надати всі необхідні документи для бух.обліку

г) удатися до догляду за собою для запобігання вигорання й вторинних травм

д) повідомити про всі ризики, пов'язані з утомою, вигоранням, вторинними травмами, що виникають у ситуації перекладу (людині, яка керує процесом)

Кваліфікація (загальна) - професійне володіння як мінімум двома мовами.

Список компетентностей усного перекладача:

1. Загальна перекладацька – професійне володіння як мінімум двома мовами (+ жестові) і здатність забезпечувати комунікацію за допомогою перекладу на ці мови (мови а,б,с). Здатність передати зміст висловлення ВМ та ПМ незалежно від різновиду й умов УП. Точний, адекватний, безсторонній переклад усіх висловлень без додавань, втрат і інших факторів, які можуть увести в оману щодо оригінального висловлення. Перекладач повинен демонструвати володіння різними видами й техніками УП, включаючи послідовний, синхронний і нашіптування, а також перекладом з аркуша, навичками запам'ятовування й ведення перекладацькому запису.

2. Лінгвістична – здатність здійснювати усну комунікацію або спілкуватися мовою жестів відповідно до національної норми й професійними стандартами. Здатність розрізняти формальний і неформальний рівень спілкування й перемикатися між ними. Здатність здійснювати точний переклад мови ораторів з різним рівнем освіти й культурного досвіду й для них. Здатність розпізнавати акценти й діалекти, ідіоматику, сленг та ін.

Перекладач повинен володіти як мінімум двома мовами - А і В .

Додаткові компетенції **концептуалізація** (визначити поняття по змісту), точна передача змістів, прийняття швидких лінгвістичних рішень щодо вибору лексики й термінології й рівня формальності, розуміння того, що вибір мовних одиниць оратором говорить про його соціо- економічний, освітній й культурний

бекграунд, знати, коли і як зберігати паралінгвістичні аспекти оригіналу (сумніву, неправильний старт, повторення).

3. **Міжкультурна (Intercultural competences)** – поінформованість про культурні відмінності. Рефлексія й самоаналіз для подолання можливих культурних упереджень. Чітке розуміння взаємодії мови й культури в спеціалізованих контекстах, здатність ідентифікувати всю значиму культурну інформацію в усному мовленні або мові жестів, здатність використовувати цю інформацію в ході здійснення перекладу.

4. **Міжособистісні компетенції (Interpersonal competences)** – повага, увічливість, такт і здоровий глузд у спілкуванні з іншими. Контроль над емоціями. Чітка вистава про порядок вистав, положення в просторі щодо учасників комунікації, черговості, про те, як і коли можна втрутитися, уточнити або перепитати.

Порівняння вимог (компетенцій)

vs

IQ Компетенції (письмовий)	EQ Компетенції (усний)
<p><i>Перекладацька компетенція</i> – здатність перекласти пропонований текст відповідно до вимог по термінології, граматиці, лексиці і т.д., а також з урахуванням цільової аудиторії й призначення перекладу; здатність оцінити свої можливості в розумінні змісту пропонованого вихідного тексту й створення відповідного перекладного тексту; здатність перекласти текст відповідно до договору між замовником і постачальником; здатність обґрунтувати прийняті в процесі перекладу рішення).</p>	
<p><i>Лінгвістична й текстуальна компетенція</i> - здатність розуміти ВМ й уміти перекладати ПМ; знання традицій викладу як можна більш широкого набору типів текстів, як стандартних, так і спеціальних, і вміння використовувати ці знання для створення текстів. Лінгвістична – здатність здійснювати усну</p>	<p><i>Лінгвістична й текстуальна компетенція</i> - здатність розуміти ВМ й уміти перекладати ПМ; знання традицій викладу як можна більш широкого набору типів текстів, як стандартних, так і спеціальних, і вміння використовувати ці знання для створення текстів. Лінгвістична – здатність здійснювати усну</p>

<p>комунікацію або спілкуватися мовою жестів відповідно до національної норми й професійними стандартами. Здатність розрізняти формальний і неформальний рівень спілкування. Здатність здійснювати точний переклад мови ораторів з різним рівнем утвору й культурного досвіду</p>	<p>комунікацію або спілкуватися мовою жестів відповідно до національної норми й професійними стандартами. Здатність розрізняти формальний і неформальний рівень спілкування. Здатність здійснювати точний переклад мови ораторів з різним рівнем утвору й культурного досвіду</p>
<p>Дослідницька/пошукова компетенція – здатність ефективно збирати додаткові лінгвістичні й спеціальні відомості, необхідні для розуміння змісту вихідного тексту й створення тексту перекладу. Пошукова компетенція – "термінологічний менеджмент" і стратегії одержання інформації.</p>	<p>Дослідницька/пошукова компетенція – здатність ефективно збирати додаткові лінгвістичні й спеціальні відомості, необхідні для розуміння змісту вихідного тексту й створення тексту перекладу. Пошукова компетенція – "термінологічний менеджмент" і стратегії одержання інформації.</p>
<p>Предметна компетенція – використання технічних засобів (уміння користуватися комп'ютерними апаратними й програмними засобами, засобами зв'язку; доступ до відповідних до джерел інформації).</p>	<p>Галузева компетенція – розуміння організаційної/інституціональної системи в ситуації перекладу. Знання теми заходу</p>
<p>Культурологічна компетенція – здатність використовувати інформацію про місцеві поведінкові стандарти й системах цінностей, характерних для культур ІЯ й ПЯ).</p>	<p>Технічна компетенція – використання обладнання для усного перекладу (мікрофони й інструменти для відео- конференцій).</p>
	<p>Міжкультурна – поінформованість про культурні відмінності. Рефлексія й самоаналіз для подолання можливих культурних упереджень. Чітке розуміння взаємодії мови й культури в спеціалізованих контекстах, здатність ідентифікувати всю значиму культурну інформацію в усному мовленні або мові жестів, здатність використовувати цю інформацію в ході здійснення перекладу.</p>
	<p>Міжособистісна – повага, увічливість, такт і здоровий глузд у спілкуванні з іншими. Емоційна компетенція - це вміння усвідомлювати свої емоції й емоції</p>

	<p>партнера по спілкуванню, аналізувати їх і управляти ними, з метою вибору найбільш ефективної поведінки в конкретній ситуації</p> <p>Підвищення кваліфікації (Professional Development)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Перекладач повинен одержати відгук про свою роботу • постійний професійний розвиток і підвищення кваліфікації (підтримка й розширення кваліфікацій)
--	---